

GION NÁNDOR (1941)

"...egyfajta realista prózát írok"
(Levéliinterjú)

Az Új Symposion első nemzedékének Ön meghatározó egyénisége volt. Volt-e Önök előtt nemzedék a vajdasági magyar írók között? Nemzedék volt-e Ön szerint a Híd nevezetes áprilisi számában jelentkező írói gárda?

Nem hiszem, hogy kimondottan meghatározó egyénisége voltam ennek a nemzedéknek. Pályakezdekskor biztosan nem. Az úgynevezett *Symposion*-mozgalom első törzsgárdája már nagyjából kialakult, amikor én csatlakoztam hozzájuk. Még azt sem mondhatom, hogy túlságosan lelkesen csatlakoztam, bár tény, hogy legtöbb nemzedéktársammal sok mindenben egyet tudtam érteni, és szívfügyemmé vált a folyóirat és a nemzedék sorsa. Ifjúkori írásaimmal, kritikákkal, esszéikkel legfeljebb megközelítettem az élgárdát, később amikor áttértem a "saját" műfajomra, a szépprózára, lehet, hogy jobban megnőtt a tekintélyem, de a nemzedékem tagjait összefűző szálak akkor már meglazultak. Így is volt ez rendjén. Mindenki ment a maga útján, írta a könyveit, meggyőződés szerint gyakran egészen jó könyveket. Ezért maradt meg továbbra is erősnek ez a nemzedék.

Természetesen előttünk is volt nemzedék, nevezhetjük annak a *Híd* áprilisi számában jelentkezőket is. Csakhogy Ők a körülmények folytán kevésbé szerencsés helyzetben voltak mint mi, és így talán később tudtak bizonyítani műveikkel.

Hogyan hatott az Önök nemzedékére Sinkó Ervin gondolkodásmódja?

Szinte valamennyien az ezerkilencszázötvenkilencben megnyílt Újvidéki Magyar Tanszékről indultunk, ahol Sinkó Ervin volt a tanszékvezető tanár. Méghozzá jó tanár, pedig nem ez volt a szakmája. Azt hiszem, mindannyiunkra nagy hatással volt, többen még ma sem tudnak szabadulni hatása alól. Én is kedveltem, amíg tanárom volt. Ami a legfontosabb, megtanított bennünket körülnézni a világban. Vagy hogy pontosabban fogalmazzak: megtanított bennünket értő szemmel körülnézni a világban. Aztán hogy ki mennyit tanult... Mindenesetre a vajdasági, jugoszláviai magyar irodalom arculata eléggé megváltozott hatása nyomán.

Mit jelent az Ön számára az európaiság és a jugoszláviaiság fogalma? Össze lehet-e kapcsolni e két szemléletmódot, s ha igen, mik a kapcsolódási pontok?

Elmondanék egy rövid történetet. (Annakidején megírtam az *Új Symposionban*.) Ezerkilencszázhatvannyolc nyarán Csehszlovákiában voltam egy ifjúsági táborban. Sokat beszélgettünk ott mindenféléről, főleg a politikáról, de művészetről, irodalomról is. Amikor időnként kifogytam az érvekből, nagyképűen megdöngtettem a mellemet, és félig tréfásan, félig komolyan azt mondtam: "Én Európából jöttem." Mire a többiek azt felelték: "Mi is Európában vagyunk." Azt hiszem, ugyanazt gondoltuk mindannyian: szabadon kifejtjük véleményünket, méltányoljuk egymás álláspontját, közben megpróbálunk úgy élni, ahogy nekünk megfelel. Én még azt is gondoltam, hogy nagyon fontos, hogy anyanyelvemen írha-

tom meg és mondhatom el azt, amit fontosnak tartok. És mindenki más megteheti ezt ugyancsak az anyanyelvén. Tudom, hogy a képlet túlságosan egyszerű, tehát nem problémamentes, de én mindig azon leszek, hogy ez az egyszerű képlet beleférjen a jugoszláviai és az európaiság fogalmába.

Kötődött-e a Symposion első nemzedéke a magyarországi gondolkodók, írók közül valakihez vagy valakikhez?

Ha jól emlékszem, kezdetben nem. Mi igen bizalmatlanok, gyanakvók és harciasak voltunk. De nemcsak mi. A viszonyok sem voltak a legjobbak. Persze olvastuk, tanultuk és tanulmányoztuk a magyar irodalmat, én magam is a magyar klasszikusokon keresztül szerettem meg az irodalmat, de odafigyeltünk a jugoszláv és más irodalmakra is. Maga a nagy kezdőbetűs Nemzedék, azt hiszem, nem került egységes hatás alá, mindenki választhatott, tehát választott is. Később a viszonyok javulásával feloldódott az indokolt vagy indokolatlan bizalmatlanság, egyre jobban megismertük egymást a kortársakkal, de egyértelmű kötődést valakihez vagy valakikhez nem észleltem, legfeljebb kölcsönhatást, de ez is egyéneként változik.

Meglátása szerint hogyan kapcsolódott a Symposion második illetve harmadik nemzedéke az Önök elképzeléseikhez? Miben hozott az Ön nemzedéke gyökeresen újat a jugoszláviai magyar irodalomban, és miben hoztak újat vagy mást Danyi Magdolnáék és Sziveri Jánosék?

Jól megfértek és megférnek ezek a nemzedékek egymás mögött, illetve egymás mellett. Mi megalakítottunk egy igen izgalmas folyóiratot, azt hiszem, alaposan felemeltük a mércét, aminek tiszteletével sokszínűbbé és igényesebbé vált a jugoszláviai magyar irodalom. Danyi Magdolnáék valamelyest csendesebb vizekre eveztek, abban az időben minden bizonnyal erre volt szükség, az igényességhez azonban ragaszkodtak, ami meglátszott a folyóiraton és a műveikben is. Sziveri Jánosék újabb pezsgést hoztak, nyugtalanságukkal, vállalkozó kedvükkel kicsit emlékeztettek az első generációra. Jó volna több könyvet olvasni tőlük.

Én úgy látom, hogy a Symposiont szerkesztő nemzedékek között zökkenőmentes váltás történt — egy-egy fiatalabb generáció átvette a lapot — mindaddig, amíg a Sziveri-féle szerkesztőséget le nem váltották. Ezt erőszakos beavatkozásnak tartom egy szellemi-gondolati folytonosságot képviselő lap életében. Önnek mi a véleménye erről?

Kétlem, hogy nekünk kellene ebben a beszélgetésben letisztáznunk, hogy mi az erőszakos vagy nem erőszakos beavatkozás. Tény, hogy egy szerkesztőséget menesztettek. Nekem személy szerint, ha nem is minden, de sok minden tetszett abból, amit csináltak. Mellesleg az ő felkérésükre vállaltam a majd megalakulandó új laptanács elnöki tisztjét. Persze láttam, hogy a nagy nekibuzdulásban szerkesztői ügyetlenkedések is történnek, igaz ebben egy kicsit az én nemzedékemre emlékeztettek. Mi is ügyetlenkedtünk néha, meg is fizettünk érte. Ők is. Az alapítónak vannak jogai, és időnként él a jogaival. Mindenesetre mire a tanács élére kerültem, már új szerkesztőbizottság tevékenykedett, amelynek tagjait alig vagy nem ismertem. Ez még nem lett volna baj, csakhogy az ettől kezdve megjelenő számok tartalma leginkább nem tetszett nekem. Ezt esetenként szóvá tettem, aztán sikerült időnap előtt leköszönnöm az elnöki posztról, aminek nagyon örültem.

Vannak-e nemzedéki ellentétek Ön szerint a vajdasági magyar irodalomban jelenleg? A fiataloknak megvan-e a lehetőségük arra, hogy megmutassák tehetségüket?

Komolyabb ellentéteket az én nemzedékem indulásakor tapasztaltam. Nem szerettek túlságosan bennünket, és mi nem voltunk mindig szeretetreméltóak. A régi értékek megkérdőjelezésével magunk is szívtottuk a nemzedéki ellentéteket. Később lehiiggadtak a dolgok, és többé kevésbé békésen él egymás mellett több nemzedék, néha talán túl békésen. Ami a fiatalokat illeti: terük és lehetőségük van képességük megmutatására, az Újvidéki Rádiótól, a lapokon keresztül az irodalmi folyóiratokig elég szívesen fogadják őket. Persze erre ők tudnának igazán pontos választ adni.

Hogyan szolgálják a vajdasági magyar irodalom ügyét a regénypályázatok? Megfelelő "tehetségkutatásnak" tartja-e őket?

Annyit elértünk a regénypályázatokkal, hogy egy sokáig háttérbe szorult műfajt feltöltöttünk sokszor nem is rossz regényekkel. Lényegében ez volt a cél, nem annyira a tehetségkutatás. A pályázatokra jobbra olyan írókat hívtak meg, akik már korábban is bizonyítottak valamit tehetségükből. Mostanában azonban mintha már elavult volna a regényírás serkentésének ez a formája. De jobbat még nem találtunk ki.

Ön szerint olvassák-e elegendően az itteni magyar írók műveit? Milyen az olvasóközönség?

Az írók ritkán elégedettek könyveik olvasottságával. Mindig azt szeretnék, ha még többen olvasnák őket. Tehát nem olvassák elegendően a jugoszláviai magyar írók műveit. De a más nyelven megjelenő írók könyveit sem. Általában kicsi a példányszám és egyre drágább a könyv. Az olvasóközönség pedig nem túlságosan gazdag. Azt hiszem, ez nem csupán jugoszláviai jelenség.

Fordítják-e a magyar irodalmat más jugoszláviai nyelvekre? Megfelelő-e a fordítás-irodalom?

Fordítják. És jó volna, ha minél többet fordítanák. Jómagam nem panaszkodhatom: jelentek már meg könyveim szerbhorvát, szlovén, szlovák, ruszin nyelven. Más itteni íróktól is jelentek és jelennek meg könyvek fordításokban, mint ahogy magyarul is jelennek meg fordítások különböző nyelvekről. Korántsem elegendő. A jelenlegi gazdasági helyzetben azonban a kiadókra és a könyvre elég rossz idők járnak, az anyagi bajok sokszor leszűkítik a könyvkiadást, és ez érződik a fordításirodalmon is.

Fontos-e az itteni magyar íróknak a magyarországi kritika? Ön szerint miért van az, hogy kevés igényes kritika, elemzés jelenik meg a vajdasági magyar írók műveiről Magyarországon?

Minden kritika fontos, ha az író himni tud neki, néha még akkor is, ha nem hisz neki. És nem vagyok benne biztos, hogy kevés igényes kritika jelenik meg könyveinkről Magyarországon. Én elég sokat olvastam. De ha valaki kevésnek tartja, annál jobb. Ez azt is jelentheti, hogy könyveink értékeiknél fogva több figyelmet érdemelnének.

Nagyon sokan szeretik az Ön műveit Magyarországon. Legutóbb a rádió egyik irodalmi műsorában Önt az egyetemes magyar irodalom egyik legkarakterisztikusabb író-

jának nevezték. Ön milyen írói hagyományhoz kapcsolódik? Hogyan értelmezi a hagyomány és a modernség kettősségét a magyar irodalomban?

Mint minden író, én is örülök, ha szeretik a műveimet és dicsérnek. Remélem, a "legkarakterisztikusabb" jellemzés dicséretként hangzott el. Én egyfajta realista prózát írok, ami sokféle hagyományhoz kapcsolódhat. A meghatározás nem egészen pontos, és talán ez a jó. Mindenesetre igyekszem úgy írni, hogy az modern is legyen, legalább annyira, hogy időtállóvá váljék. Éppen ezért sehogyan sem értelmezem a hagyomány és a modernség kettősségét. Okvetlenül kell, hogy legyen ez a kettősség?

Kik hatottak Önre a magyar és a jugoszláv irodalomból?

Sokan, de remélem, senki sem meghatározóan.

Az Újvidéki Rádió magyar adásai hogyan segítik a vajdasági magyar irodalom közkinccsé tételét? Ön szerint minek tulajdonítható az a sokszor zavaróan rossz nyelvállapot, az a nyelvromlás, amit a jugoszláviai magyar rádióállomásokon lehet hallani?

Az Újvidéki Rádiónak napi folyamatos tizenkilenc órás adása van magyar nyelven. Ebbe természetesen szép számmal beleférnek irodalmi műsorok, amelyekben a világirodalmi és a jugoszláviai irodalmak értékei mellett rendszeresen népszerűsítjük a vajdasági magyar irodalmat is. Lehet, hogy nem mindig a legcélszerűbb módon, de azért alapjában véve nem rosszak irodalmi és művelődési műsoraink, és tőlünk telhetően törődünk a vajdasági magyar irodalommal.

Nyelvezet? Nyilván igaza van a nyelvromlással kapcsolatban, bár nekem ezt nem kellemes hallani. Többnyelvű környezetben élünk, és az ilyen környezetnek vannak gazdagító és szegényítő, nyelvszegényítő hatásai is. Főleg, ha megfeledezünk a nyelvi igényességről. Rádiókban pedig nem szabadna megfeledezni erről. Egyebek között azért vannak magyar nyelvű műsoraink, hogy magyarul beszéljünk az arra érdemes dolgokról. Ha ezt rosszul csináljuk, nem árt, ha a hallgatók időnként figyelmeztetnek rá, akár kérdés formájában is.

Hogyan látja a vajdasági magyar irodalom jövőjét? Van-e utánpótlás?

Egyelőre nem aggodom a vajdasági magyar irodalom jövőjéért. Vannak jó íróink, akik képesek jó műveket írni, ezt egyébként bizonyították is már, és ezeknek a műveknek a megjelentetése sem ütközik különösebb akadályba. Talán az utánpótlással sem lesz baj, bár érzésem szerint volt néhány szűk esztendő, de mostanság elég szép számmal jelentkeznek fiatalok. Gyakran még dadogva írnak, hiszem azonban, hogy ezt sokan kinövik hamarosan. Amíg a jugoszláviai magyar irodalomnak értékei nyomán lesz tekintélye, utánpótlást is tud vonzani.

Milyen tervei vannak a jövőre nézve? Várható-e, hogy könyve jelenik meg?

Legalább három regényt szeretnék megírni gyorsan egymás után. Az egyiket már írom, a címe: *Börtönről álmodom mostanában*. Ha tavaszra leadom a kiadónak, az idén még könyv is lehet belőle.

1987. február

(Erdélyi Eszter)